

Sociala och folkhälsokonsekvenser av Covid-19

Rapport 1

Sociala och folkhälsokonsekvenser av Covid-19

Linnea Hedkvist

2021-02-01
Rapport 2021:03
D.nr: 21RS1819

Innehåll

1.	Inledning.....	4
1.1	Coronapandemin och Covid-19.....	4
1.2	En god, jämlik och jämställd hälsa i Örebro län.....	4
1.3	Regional utvecklingsstrategi – RUS	6
2.	Sociala och folkhälsokonsekvenser av Covid-19.....	6
2.1	God och jämlik folkhälsa – <i>Skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation</i>	8
2.2	God och jämlik folkhälsa – <i>Levnadsvanor</i>	12
2.3	Goda uppväxtvillkor – <i>Nationellt målområde och det tidiga livets villkor</i>	13
2.4	<i>Ökad kunskapsintensitet och förbättrad kompetensförsörjning – Kunskaper, kompetenser och utbildning</i>	17
2.5	Goda försörjningsmöjligheter – <i>Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö, Inkomster och försörjningsmöjligheter</i>	20
2.6	Goda möjligheter till delaktighet och inflytande – <i>Kontroll, inflytande och delaktighet</i>	24
2.7	Attraktiv boende- och närmiljö – <i>Boende och närmiljö</i> 26	
2.8	God och jämlik hälso- och sjukvård – <i>En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård</i>	29
	Källor	32

1. Inledning

1.1 Coronapandemin och Covid-19

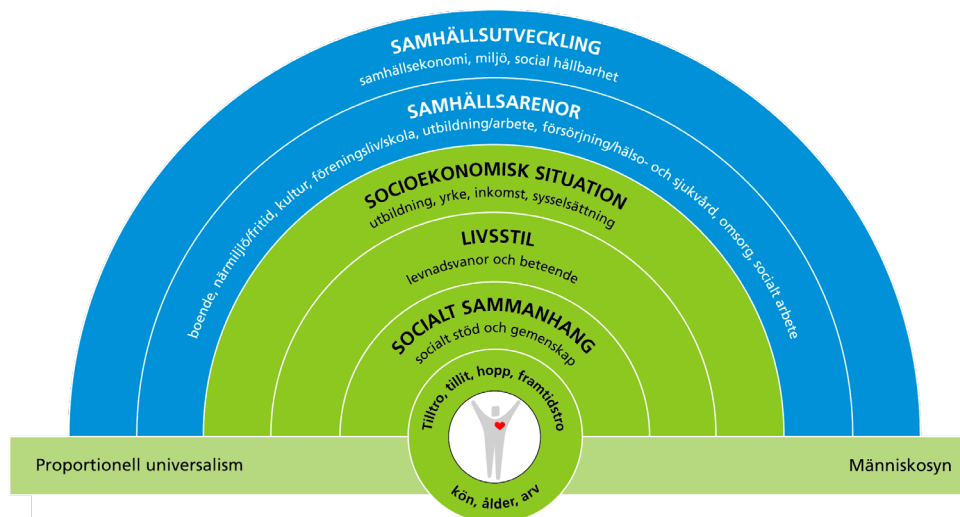
Den nu pågående Coronapandemin innebär stora påfrestningar på vårt samhälle och vår befolkning. Under 2020 har flera rapporter presenterats (SKR, FoHM, Länsstyrelserna, SCB) som pekar på risken att pandemin gett eller riskerar ge sociala och folkhälsokonsekvenser som ytterligare späder på ojämlikheten i hälsa.

SKR konstaterar i Ekonomirapporten oktober 2020 att trots en generellt god hälsa i befolkningen finns det orimliga skillnader i hälsa mellan olika grupper. Man säger att en god och jämlik hälsa ger positiva effekter på sysselsättning, företagande, samhällsekonomi och den sociala sammanhållningen, vilket i sig bidrar till ett hållbart samhälle. SKR skriver att Coronapandemin riskerar att få långsiktiga effekter på samhällsekonomi och att erfarenheter från tidigare ekonomiska kriser visat att ökad arbetslöshet leder till ökad dödlighet i befolkningen. De som drabbas hårdast är de med sämst förutsättningar, i synnerhet män med kort utbildning och låg inkomst. Man pekar också på att risken för arbetslöshet kan leda till oro för ekonomiska problem, stress, sömnsvårigheter och psykisk ohälsa. En försämrad samhällsekonomi och sjunkande konjunktur till följd av pandemin, innebär sålunda en risk för att hälsoklyftorna ökar med risk för ökad psykisk ohälsa. SKR säger att Coronapandemin har ökat medvetenheten om betydelsen av en god och jämlik hälsa i befolkningen och nödvändigheten av att vidta åtgärder som dels riktar sig till hela befolkningen, dels till grupper av människor som riskerar att drabbas särskilt svårt och att sådana insatser behöver fortsätta drivas även efter pandemin. SKR rekommenderar att kommuner och regioner prioriterar att arbeta hälsofrämjande och förebyggande i sina verksamheter.

1.2 En god, jämlik och jämställd hälsa i Örebro län

Människor i Sverige har i ett globalt perspektiv en mycket god hälsa. Vår levnadsstandard blir bättre och bättre liksom människors hälsa. Det gäller även i Örebro län. Att människor blir allt äldre, att rökningen minskar och att barn och unga i flera avseenden har en bättre relation med sina föräldrar än tidigare generationer är exempel på en god utveckling i befolkningen. Problemet är att människors hälsa är ojämnt fördelad, vilket beror på att olika grupper i samhället har strukturellt olika livsvillkor och levnadsvanor. Personer med kortare utbildning lever inte lika länge som de med längre utbildning och kvinnor skattar sin allmänna hälsa sämre än män trots att deras medellivslängd är längre. Våra förutsättningar för en god hälsa är kopplade till en rad biologiska, sociala, ekonomiska och kulturella resurser och förutsättningar. Dessa har också stor betydelse för människans möjligheter att påverka sitt liv. Här råder komplexa samband som påverkar människor genom hela livet och som oftast överförs mellan generationer. För vissa grupper i samhället har utvecklingen dessutom gått långsammare än för andra mer resursstarka grupper. Det leder till att hälsogapet

ökar. För att ändra denna utveckling och för att uppnå riksdagens mål att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation krävs systematiskt arbete på alla samhällsnivåer och inom alla samhällssektorer.

Bilden illustrerar sambanden mellan individ, levnadsvanor och socioekonomiska faktorer och dess utfall i form av hälsa. Hälsans bestämningsfaktorer - ett samband mellan individ, miljö och samhälle. Bearbetad figur efter förlagor från van Vliet & Kristenson, 2014 samt Dahlgren & Whitehead, 1991.

Hälsans bestämningsfaktorer är de faktorer som påverkar folkhälsan – direkt eller indirekt. Figuren ovan visar att det finns faktorer både på övergripande samhällsnivå samt på grupp- och individnivå som har betydelse för den jämlika hälsans utveckling. Proportionell universalism innebär att alla ska erbjudas generella insatser, anpassade och utformade så att de motsvarar olika individers och grupper behov. Människosyn/människovärde innebär att alla människor har vissa fundamentala rättigheter som ska respekteras och i dessa avseenden är ingen förmer än någon annan.

Under senare år har flera kommissioner och utredningar riktat fokus riktas mot att ojämlikheten ökar i befolkningen. Exempel som kan nämnas är Region Örebro läns kommission för jämlik hälsa, den nationella Kommissionen för jämlik hälsa samt Jämlikhetskommissionen.

I riksdagens beslut om ny folkhälsopolitik 2018 formuleras det övergripande folkhälsomålet ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”.

1.3 Regional utvecklingsstrategi – RUS

Hög och jämlik livskvalité är ett av de övergripande målen i RUS 2018-2030. De effektmål i RUS som också har stark koppling till den nationella folkhälsopolitiken är

- Goda uppväxtvillkor
- Goda försörjningsmöjligheter
- Ökad grad av delaktighet och inflytande
- Attraktiv boende- och närmiljö
- God och jämlik hälso- och sjukvård
- God och jämlik folkhälsa
- Förbättrad kompetensförsörjning
- Ökad kunskapsintensitet

Ovan angivna mål i RUS harmonierar väl med riksdagens beslut om folkhälsopolitikens övergripande mål och åtta målområden.

2. Sociala och folkhälsokonsekvenser av Covid-19

Denna rapport har till syfte att följa och sammanställa sociala och folkhälsokonsekvenser av Covid-19 och Coronapandemin, dels nationellt , dels regionalt och lokalt i befolkningen i Örebro län utifrån relevanta effektmål i den regionala utvecklingsstrategin (RUS). Rapporten är framtagen av en arbetsgrupp i Örebro län, tillsatt av chefsgrupp folkhälsa, bestående av personer med folkhälsouppdrag i länets kommuner, RF-SISU, ÖLBF, Länsstyrelsen och Region Örebro län. Resultatet av arbetsgruppens arbete ska kunna användas som underlag för verksamheters och organisationers planering, styrning och ledning av frågor som rör sociala frågor, folkhälsa och social hållbarhet.

Nedan bedöms för ett antal relevanta effektmål i RUS, kopplat till den nationella folkhälsopolitikens målområden, de sociala och folkhälsokonsekvenser som Coronapandemin innebär eller riskerar att innebära utifrån nationella, regionala och lokala underlag. Det finns två aspekter av de effekter som redovisas; dels akuta effekter som ökad psykisk ohälsa, minskad fysisk aktivitet, våld i nära relationer, arbetslöshet, social isolering, distansundervisning, nedstängning av hälsofrämjande och förebyggande arenor osv , dels mer långsiktiga effekter som ökad psykisk ohälsa pga arbetslöshet, försämrade ekonomiska villkor som kan ge ökad fattigdom osv. Det ger anledning att se vilka insatser som är viktiga dels kortsiktigt, dels långsiktigt. De konsekvenser som anges för respektive område har hämtats från olika nationella underlag:

Folkhälsomyndigheten, 2020. *Covid-19-pandemins tänkbara konsekvenser på folkhälsan*

Folkhälsogruppen SKR, 2020. *Sammanställning av konsekvensmatrix process med kommuner och regioner kring konsekvenser av Covid-19 för hälsan i befolkningen*. Arbetsmaterial 2020-06-15

Länsstyrelserna, 2020. *Covid-19:s påverkan på samhällets skyddsvärden*.

Länsstyrelsegemensam analys, delrapport 1: *Faktisk påverkan och bedömd påverkan på kort sikt*.

Länsstyrelserna, 2020. *Lägesbilder och åtgärder i kommunerna för att förebygga sociala problematik och utsatthet med anledning av covid-19*. Rapport 1 och rapport 2.

Region Stockholm, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin CES, 2020. *Rapportserie om pandemins potentiella effekter på hälsan i befolkningen*.

SCB, 2020. *Lämna ingen utanför. Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige*, oktober 2020

Under respektive målområde redovisas resultat från genomförda eller pågående studier utförda av myndigheter, forskningsinstitutioner, organisationer m fl, vilka ger underlag för fortsatt bedömning av pandemins effekter i Örebro län. För varje målområde anges också de bedömningar som ges i regeringens proposition 2017/18:249 om *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*, som beslutades av riksdagen i juni 2018.

Uppföljning av sociala och folkhälsoeffekter av Covid-19 sker på olika sätt i olika organisationer i Örebro län. Örebro kommun har fastställt en struktur för att följa hur epidemin påverkar folkhälsan i Örebro kommuns befolkning som också innehåller indikatorer för hälsoutfall samt för uppföljning av folkhälsopolitikens målområden. RF-SISU Örebro genomför löpande undersökningar av effekterna för länets idrottsföreningar och ÖLBF av effekterna för folkbildning och folkhögskolor. Region Örebro län genomför uppföljning av RUS via mål- och analysindikatorer. Flera kommuner i länet har gjort uppföljning av olika verksamheter, bl a inom skolan.

Region Örebro län genomför regelbundet befolkningsundersökningar bland barn och unga (Liv & hälsa ung, ELSA) samt vuxna (Liv & hälsa). Den senaste Liv & hälsa ung-undersökningen som genomfördes 2020 kommer under februari-mars 2021 att följas upp med en Corona-anpassad enkät riktad till ett urval skolor i länet. Nästa Liv & hälsa-undersökning genomförs 2022.

2.1 God och jämlik folkhälsa – Skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation

”Folkhälsa är ett uttryck för befolkningens hälsotillstånd som tar hänsyn till såväl nivå som fördelning av hälsan. Folkhälsa handlar alltså inte enbart om att befolkningens hälsa bör vara så bra som möjligt. Det handlar även om att hälsan i befolkningen bör vara så jämlikt fördelad som möjligt d.v.s. att det inte förekommer systematiska skillnader i dödlighet och sjuklighet mellan olika socioekonomiska grupper, mellan kvinnor och män mellan utrikes och inrikes födda, mellan personer med funktionsnedsättning och befolkningen i sin helhet samt mellan personer med olika sexuell läggning. Folkhälsan är därmed av stor betydelse för samhällsutvecklingen och insatserna för en bättre folkhälsa ingår som en viktig del i arbetet för en god välfärd och ett hållbart Sverige”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

De konsekvenser som Coronapandemin kan föra med sig beskrivs sammanfattningsvis som:

- Ökad och förstärkt ojämlikhet i livsvillkor och hälsa, redan utsatta blir mer utsatta
- Ökad psykisk ohälsa och suicid, ökning av psykiatriska diagnoser och ökad ojämlikhet i psykisk hälsa

Kommentarer:

Folkhälsomyndigheten redovisade i augusti 2020 en systematisk litteraturoversikt *Påverkar covid-19-pandemin befolkningens psykiska hälsa?* från länder med starkare restriktioner än Sverige om covid-19-pandemin påverkar befolkningens psykiska hälsa, att det psykiska välbefinnandet i befolkningen verkar ha minskat under pandemin och att psykiska besvär tycks ha ökat. Tillförlitlig och tillräcklig information om covid-19 verkar skydda mot symtom på ångest, depression och posttraumatisk stress medan informationsöverflöd och brist på tillförlitlig information kan bidra till stress och symtom på ångest och depression. Copingstrategier, såsom distraktion och emotionellt stöd verkar minska covid-19-relaterad stress. Folkhälsomyndigheten säger också att några definitiva slutsatser inte kan dras eftersom översikten omfattar ett litet antal studier från några få länder.

Uppsala universitet redovisar i en forskningsstudie *Ökad mental ohälsa under pandemin* att nivåerna av mental ohälsa i Sverige har höjts under covid-19-pandemin och att nivåerna av depression och ångest var markant högre än i en studie som gjordes på den svenska befolkningens mentala hälsa före pandemin. Mest drabbade av förhöjda nivåer av depression, ångest och sömnproblem var de som hade en tidigare historia av mental ohälsa samt unga vuxna.

Göteborgs universitet redovisar i en forskningsstudie *Bättre välbefinnande trots pandemin* bland 1 000 personer mellan 65 och 71 år att välbefinnandet, framförallt den självskattade hälsan, ökade i början av Coronapandemin jämfört med samma period föregående fem år. En anledning kan vara den sk kontrasteffekten som innebär att äldre kanske jämför med hur dålig hälsan hade kunnat vara om de till exempel hade covid-19 och som leder till att de i stället upplever att de mår ganska bra. Framtida studier kommer att behövas för att se om det finns långsiktiga effekter eftersom denna studie enbart ger en översiktsskild av de tidiga effekterna av pandemin. Mer oro för hälsa och ekonomi var relaterat till lägre välbefinnande. Samtidigt rapporterade de som oroade sig mer för de samhällsliga konsekvenserna högre välbefinnande än de som oroade sig i mindre utsträckning. Även de som angav att de undviker nära kontakter med andra hade högre välbefinnande jämfört med de som inte hade minskat sina kontakter med andra.

Riksförbundet Attention genomförde i mars–april 2020 en enkätundersökning *Rutinerna slås sönder och plötsligt står vi helt utan stöd* bland personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras anhöriga för att kartlägga hur de har påverkats av Coronakrisen. Resultatet (mer än 2050 svar) visar att 79 % uppger att de har påverkats i hög grad eller i viss utsträckning. Mer än 80 % av de svarande anger att hem- och familjesituationen påverkats, 62 % att förskola och skolan har påverkats och 58 % att deras arbetsliv har påverkats. 53 % anger inverkan på psykiskt mående och 50% att hemmasituationen påverkats. 75 % av de som själva har eller har en familjemedlem som har distansundervisning svarar att de har påverkats av övergången, 14 % att de inte alls är påverkade. Över 43 % av de som har insatser svarar att deras insatser har påverkats helt eller delvis. Attentions kommentar till resultaten är att personer som redan innan Coronakrisen hade det svårt nu har fått det ännu svårare. Sedan tidigare bristfälligt stöd från skola, vård, socialtjänsten m fl har blivit ännu mer bristfälligt. Klyftorna riskerar att växa och ojämlikheten förstärkas. De som lever med NPF riskerar att påverkas långt efter att pandemin ebbat ut.

Folkhälsomyndigheten beskriver i en rapport *Konsekvenser för personer 70 år och äldre av smittskyddsåtgärder mot covid-19* att de som redan var socialt, ekonomiskt och hälsomässigt utsatta mår sämre, och det digitala utanförskapet har blivit tydligare när man inte kan träffas fysiskt. Många personer i gruppen 70 år och äldre känner sig frustrerade och upplever att de särbehandlas på ett stigmatiserande sätt. Saknaden efter sociala sammanhang är stor och stödlinjer får fler samtal från personer som tycker att de inte har något att leva för längre. Oro och ångest har ökat inte minst bland dem som har en psykiatrisk diagnos.

Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum (Region Stockholm och Stockholms stad) genomför under hösten 2020 en enkätundersökning *Levnadsvanor under coronapandemin bland personer 70 år och äldre*, riktad till 3700 personer 70+, i Stockholms stad för att undersöka psykiskt och fysiskt mående, hur man hanterat rekommendationen om social distansering och hur upplevelsen till social delaktighet har påverkats. Frågor ställs också om hur man uppsöker vård och omsorg och hur man rör sig ute i samhället. Analyser görs under hösten och projektet beräknas vara avslutat vid årsskiftet 20/21.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har från regeringen ett *Uppdrag att analysera konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg*, på kort sikt och ett år framåt. I uppdraget ingår frågor angående ekonomiskt bistånd, missbruks- och beroendevård, social barn- och ungdomsvård, våld i nära relation, familjerätt och familjerådgivning samt hemlöshet. Syftet är att analysera eventuella konsekvenser av pandemin och särskilt konsekvenser för människor som lever i områden med socioekonomiska utmaningar. Uppdraget ska redovisas senast den 29 januari 2021.

Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES), Region Stockholm, har under 2020 presenterat två rapporter om Covid-19 och utvecklingen över tid, geografi, demografi och socioekonomi i Stockholms län. I den första rapporten *Covid-19 i Stockholms län till och med mitten av juni 2020 Förloppet och den geodemografiska spridningen* (juni 2020) konstateras att dödligheten i Covid-19 2020 varit högre än dödligheten i infarkter och stroke under hela 2019. Det finns geografiska skillnader där vissa områden har drabbats hårdare än andra, och även åldersmässiga skillnader, fler äldre än yngre har avlidit. Man konstaterar också att dödligheten varierar med födelseland, det finns en påtaglig överrisk att dö i covid-19 för personer födda i ett antal länder. I den andra rapporten *Socioekonomiska faktorer och covid-19 i Stockholms län* (november 2020) har socioekonomiska faktorer undersökts som förklarar de stora skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper i Stockholms län. Ekonomi är den variabel som förklarar mest variation i covid-19-dödlighet i befolkningen under våren 2020. Man ser också ett visst samband mellan utbildningsnivå och dödlighet, en indirekt effekt genom utbildningens betydelse för yrke, inkomst och samsjuklighet. De finns ett stabilt samband mellan att ha ett yrke som inte medger hemarbete och risken att slutenvårdas för covid-19. Och för anställda inom hälso- och sjukvård eller äldreomsorg var risken ännu högre. Skillnaderna i dödlighet kopplade till födelseland förklaras som ett bidrag från bostadsområdet och från socioekonomiska faktorer. Bostadsområdet i sig förklarar en stor del av skillnaderna i dödlighet under våren 2020.

En studie från Stockholms universitet, *A population-based cohort study of socio-demographic risk factors for COVID-19 deaths in Sweden*, av samtliga registrerade dödsfall i covid-19 i Sverige för vuxna från 20 år och uppåt, fram till 7 maj 2020, visar att dödligheten varierar mellan olika grupper. Män hade en mer än dubbelt så hög risk som kvinnor, ogifta kvinnor och män hade en 1,5-2 gånger så hög risk som de gifta och boende i Stockholmsområdet 4,5 gånger så hög risk (både kvinnor män) jämfört med övriga landet. Utlandsfödda från låg- och medelinkomstländer i Mellanöstern och Nordafrika hade dubbelt så hög dödlighet för kvinnor, och 3 gånger så hög för män jämfört med personer födda i Sverige. Utlandsfödda från låg- och medelinkomstländer utanför Mellanöstern och Nordafrika hade mer än 1,5 gånger så hög dödlighet. Män med grundskole- och gymnasieutbildning löpte cirka 25 procent högre risk att dö i covid-19 jämfört med män med eftergymnasial utbildning och kvinnor med grundskole- och gymnasieutbildning löpte 40-50 procent högre risk jämfört med kvinnor med eftergymnasial utbildning.

I en artikel *Coronastrategin var en strategi för en homogen befolkning publicerad* av Högskolan Gävle om hur olika länder hanterat pandemin skriver man att Coronastrategin var en strategi för en homogen befolkning och att myndigheterna inte tog hänsyn till förutsättningarna för marginaliserade grupper som migranter eller nyanlända. Den svenska strategin, byggde på tillit, utan att ta hänsyn till att alla invandrare inte alls hade samma historiska tradition.

Regeringen har tillsatt en *Coronakommission* vars betänkande ska slutredovisas senast den 28 februari 2022. Det första delbetänkandet lämnas i december 2020 och handlade om äldreomsorgen under pandemin. Det andra delbetänkandet lämnas i oktober 2021 och kommer att innehålla redovisning av bl a virusets spridning till och inom Sverige, åtgärder för att begränsa smittspridningen, hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera virusutbrottet, provtagning och smittspårning, begränsning av inverkan på samhällsviktig verksamhet, åtgärder för att lindra konsekvenserna för enskilda individer. det offentliga samarbete med näringslivet och civilsamhället för att hantera virusutbrottets konsekvenser, digital omställning, utbildning och forskning samt kommunikationen med anledning av virusutbrottet.

2.2 God och jämlik folkhälsa – Levnadsvanor

En god och jämlik hälsa inom målområdet uppnås genom främjande av människors handlingsutrymme och möjligheter till hälsosamma levnadsvanor samtidigt som hänsyn tas till hur olika sociala grupper påverkas. Centralt för arbetet för en god och jämlik hälsa är:

- begränsad tillgänglighet till hälsoskadliga produkter,
- tillgänglighet till hälsofrämjande produkter, miljöer och aktiviteter,
- hälsofrämjande och förebyggande arbete med levnadsvanor i välfärdens verksamheter till exempel hälso- och sjukvård samt omsorg.”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

De konsekvenser som Coronapandemin kan föra med sig beskrivs sammanfattningsvis som:

- negativa konsekvenser på levnadsvanor som mat, fysisk aktivitet, tobak, alkohol, narkotika, dopning och spel
- ökade skillnader i levnadsvanor mellan olika befolkningsgrupper vilket kan öka till ytterligare ojämlikhet i hälsa.
- hälsosamma levnadsvanor hamnar i fokus

Kommentarer:

En studie från Malmö universitet inom ramen för forskningsprojektet Röster från en stängd idrottsvärld, där man intervjuat ledare, utövare och publik/supportrar, visar att 31 procent av de yngre (16-20 år) svarar att de varit mindre fysiskt aktiva under Coronapandemin jämfört med 24 procent av de äldre.

I en debattartikel i Läkartidningen 2020-11-09 I en utdragen pandemi är fysisk aktivitet viktigare än någonsin skriver tio forskare om behovet av att under pågående pandemi ge nationella rekommendationer till befolkningen om att vara fysiskt aktiv minst en halvtimme per dag.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) rapporterar i ett pressmeddelande i juni 2020 Ingen ökad alkoholkonsumtion i Sverige under coronapandemin att alkoholkonsumtionen under våren 2020 legat på samma nivå som tidigare, att den totala anskaffningen av alkohol har minskat med ca 7 % (troligtvis genom färre restaurangbesök och införsel från utlandet) samt att Systembolagets försäljning ökat under perioden.

Folkhälsomyndigheten genomför under hösten 2020 Undersökning om hur covid-19 påverkat befolkningens hälsa och spel om pengar bland 6 000 personer där syftet är att undersöka hur förändringar i samhället på grund av covid-19 har påverkat människors hälsa och spel om pengar. Resultaten väntas vara klara i början av 2021.

2.3 Goda uppväxtvillkor – Nationellt målområde och det tidiga livets villkor

”Ojämlighet i livsvillkor och möjligheter mellan olika familjer bidrar till att barn har skilda förutsättningar att utvecklas under det tidiga livet. Arbetet bör inriktas på att skapa, stötta och stärka en god start i livet och jämlika uppväxtvillkor så att alla barn får grundläggande förutsättningar att utifrån sina villkor utveckla kognitiva, emotionella, sociala och fysiska förmågor. Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är:

- en jämlik mödra- och barnhälsovård,
- en förskola av god kvalitet,
- att barnperspektivet tas i beaktande.”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

De konsekvenser som Coronapandemin kan föra med sig beskrivs sammanfattningsvis som:

- Minskad kontakt med mödra- och barnhälsovården och andra hälsofrämjande arenor samt minskning av stödinsatser för föräldrar och andra viktiga vuxna
- Begränsad tillgång till förskolan
- Fler barn i ekonomiskt utsatta hushåll
- Ökad stress och utsatthet, psykisk ohälsa och våld bland barn i hemmiljöer där det förekommer missbruk och beroende
- Barns rättigheter riskerar att åsidosättas
- Ökad utsatthet för familjer med barn med funktionsnedsättning
- Avsaknad av vuxet stöd för barn och unga

Kommentarer:

Föreningen för familjecentralers främjande (FFFF) skriver i en debattartikel *Under Coronapandemin är det extra viktigt att värna familjecentralerna* att kommuner och regioner dragit in på det förebyggande arbetet när det gäller stöd till föräldrar och att det får konsekvenser för framför allt barn och kvinnor i alla samhällsklasser, men att de som redan har mindre resurser påverkas mest. FFFF skriver en befolkning med god hälsa förutsätter ett långsiktigt tänkande där hälsofrämjande och förebyggande arbete prioriteras och att det under Corona-pandemin är det extra viktigt att värna familjecentralerna och dess verksamhet.

Forskningsmyndigheten Forte skriver i en fokusrapport *Samhällseffekter av Coronapandemin – psykisk hälsa bland unga* anger att den nuvarande negativa trenden för ungas psykiska hälsa riskerar att förstärkas till följd av att föräldrarnas ekonomiska situation försämras och att det blir svårare för unga att få ett arbete. Erfarenheterna från 1990-talskrisen visade att oro för familjens ekonomi var starkt relaterad till ungdomars psykiska ohälsa. Även ungdomars upplevelse av sina egna ekonomiska förhållanden är starkt relaterad till den egna psykiska hälsan. Forte bedömer också att

behovet av stöd och hjälp från barn- och ungdomspsykiatri och elevhälsa kommer att öka.

Unicef Sverige redovisar i rapporten Kartläggning kring hur barns vardag påverkas av Coronapandemin resultaten från en enkät som besvarades av 434 elever (årskurs 6 och 9) i kommunala skolor i Stockholms stad under april-maj 2020. I enkäten ställdes frågor om hur den rådande pandemin har påverkat skolan, barnens användande av kollektivtrafiken, fritidsaktiviteter, umgänge med släkt och vänner, oro för föräldrars sysselsättning, tankar kring att deras föräldrar är hemma mer samt hälsa. Unicef's bedömning är att effekterna för barnen är ganska omfattande då samtliga aspekter läggs samman.

Uppsala universitet har under våren 2020 genomfört en studie Barn och ungas röster om Corona bland drygt tusen barn och unga, 4–18 år, från hela landet, där man efterfrågat synen på Coronapandemin. I studien ingår en större andel från bättre socioekonomiska förhållanden än genomsnittet vilket innebär att slutsatserna inte kan antas gälla alla barn och unga i Sverige. Resultaten visar bl a att barn och unga tydligt påverkats av pandemin med oro för sjukdom och död, förändrad fritid, mindre tid med kompisar, inställda aktiviteter mm. För gymnasieeleverna har vardagen och studierna påverkats. En stor majoritet av barnen och ungdomarna efterlyste information som riktades till just dem. Inför framtiden efterlyste man mer tid med familjen, en mer klimatvänlig livsstil, mindre skolstress, mer tid i naturen, mindre trängsel i offentliga miljöer, mer sammanhållning i samhället och ekonomisk trygghet för alla.

BRIS uppger i ett pressmeddelande Många barn nedstämda i sommar augusti 2020, att deras kuratorer under sommarlovet 2020 haft 37 procent fler samtal med barn via chatt, mejl och telefon jämfört med sommarlovet 2019. Ämnen som dominerat i barns samtal har varit nedstämdhet (2 av 10), familjen och familjekonflikter, att vara ung, vänner och att känna ångest. BRIS har under våren och sommaren utökat sina öppettider för chatt och telefonsamtal till en kurator. I ett pressmeddelande Fler samtal än någonsin till Bris under julen januari 2021, skriver BRIS att under jullovet hade deras kuratorer 1438 samtal med barn vilket är en ökning med 40 procent jämfört med samma period föregående år. Det vanligaste som barn ville prata om handlade om familjen, om känslor av nedstämdhet och ångest, om att inte kunna träffa vänner och om funderingar och känslor kopplade till hur ens skolgång kommer att se ut efter lovet. För barn som befunnit sig i utsatta situationer i hemmet har jullovet varit extra svårt. Samtalen om fysiskt och psykiskt våld har varit betydligt fler under jullovet 2020 jämfört med 2019 och har handlat om vuxnas missbruk, fylla och slagsmål och om att behöva rymma hemifrån för att undvika bråk och utsatthet.

Rädda barnen beskriver i en rapport Covid-19 (Corona) – regionala konsekvensbeskrivningar regionala konsekvensbeskrivningar av Covid-19 utifrån

målgrupperna barn i socioekonomisk utsatthet, barn i migration samt barn utsatta för våld. De konsekvenser som beskrivs är trångboddhet och osäkra boendesituationer, frånvaro från skola och studier, stigma och rasism, ekonomisk oro, inställda mötesplatser, effekter för papperslösa barn och unga, ökad stress, oro och försämrat mående, minskade insatser för barn, risk för ökad utsatthet och våld samt mer isolerade barn på skyddade boenden. För att motverka isolering och karantän har Rädda barnen och Generation Pep med stöd av Radiohjälpen, Familjen Erling Perssons stiftelse och Skandias stiftelse Idéer för livet tagit fram Digifritids.se där barn kan lära sig nya saker, få en aktiv fritid och psykosocialt stöd av trygga vuxna.

Rädda barnen beskriver i ett faktablad sin stödchatt- och stödmejls-verksamhet Kärleken är fri där unga anonymt kan berätta om hur det är att leva under hedersrelaterat våld och förtryck. Under 2020 har tillgängligheten ökat från 8 timmar till 23 timmar i veckan vilket har lett till kraftigt ökat antal samtal. Under krisen 2020 har 17 % av samtalen handlat om våld i hemmet.

Högskolan Väst genomför under 2020 ett forskningsprojekt [COVIDung – Ungdomars psykiska \(o\)hälsa i tider av kris](#) där syftet är att dels kartlägga ungdomars upplevda psykiska hälsa i relation till COVID-19 krisen, dels studera möjliga samband mellan upplevelse och risk- och skyddsfaktorer i ungdomens vardag. De övergripande resultaten i studien, som genomfördes med 1 700 gymnasieungdomar i hela Sverige i juni, visade att ungdomar följt Folkhälsomyndighetens rekommendationer och att de har förtroende för att regeringen kan hantera covid-19 situationen. Studien visar på effekter på ungdomarnas vardag och relationer med vänner och familj. Ungdomarna rapporterade att de hade mindre kontroll över sin vardag, hade problem med att vara samordnade med uppgifter i skolan och uppvisade oroande tendenser till psykisk ohälsa. Negativa förändringar under Coronapandemin verkade särskilt gälla tjejer och ungdomar som har haft distansutbildning.

SKR har tagit fram ett förslag till utredningsplan [Barnkonsekvensanalys Barnets rättigheter kopplat till covid-19-pandemin](#) med exempel från Halmstads kommun, för att genomföra en barnkonsekvensanalys i frågan om hur pandemin och stängningen av gymnasieskolorna påverkat elevernas rätt till utbildning, hälsa och utveckling.

Länsstyrelsen i Halland har genomfört [Konsekvensanalys av COVID-19 för barn samt hur barnperspektivet efterlevs i hanteringen av COVID-19](#) bland kommunerna i Hallands län. I rapporten har effekterna utifrån tio artiklar i FN:s konvention om barnets rättigheter analyserats och på vilket sätt kommunerna arbetat med barnkonsekvensanalyser i sina verksamheter under pågående pandemi.

Socialstyrelsen har i oktober 2020 genomfört en studie [Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten](#) i 56 kommuner och stadsdelar. Man

konstaterar att anmälningarna ökade med cirka fem procent under de undersökta perioderna 2020 jämfört med 2019 och att det finns stora lokala variationer. En ny typ av anmälningar rörde frånvaro från skolan. Ett mindre antal anmälningar kopplat till pandemin har berört barn i redan utsatta familjer samt barn i socioekonomiskt utsatta områden. Pga färre fysiska möten har barn och vårdnadshavare, framför allt barn i yngre åldrar, har i vissa kommuner och stadsdelar kommit till tals i mindre utsträckning under förhandsbedömningarna.

Folkhälsomyndigheten skriver i en rapport *Ojämlighet i psykisk hälsa i Sverige* att ojämlikhet i självrapporterade psykiska besvär märks redan från tidig ålder, utifrån både kön och socioekonomisk status. Exempelvis rapporterar barn och unga i socioekonomiskt utsatta hushåll mer psykosomatiska besvär än andra barn och ungdomar. Psykiska besvär kan sedan utvecklas till allvarigare psykisk ohälsa, vilket kan få konsekvenser senare i livet.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) presenterar i en rapport *Barn och unga under coronapandemin* möjliga konsekvenser av Coronapandemin för barn och unga under perioden mars - december 2020. Rapporten fokuserar på fem områden; barns uppväxtmiljö och humankapitalutveckling, konsekvenser för barns lärande av ökad frånvaro bland barn och lärare i förskolan och skolan, effekter av distansundervisning, betydelsen för ungdomars utbildningsbeslut samt konsekvenser för ungdomars arbetsmarknadsinträde och långsiktiga arbetsmarknadsutfall. Man konstaterar att det är för tidigt att dra slutsatser om pandemins långsiktiga konsekvenser, men att den övergripande slutsatsen är att pandemin påverkar många barn och unga negativt. Särskilt drabbade är barn och unga från redan utsatta miljöer, med svag socioekonomisk bakgrund och svagare socialt skyddsnät.

Socialstyrelsen redovisar i en undersökning *Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten*. Undersökningen, som genomförts i 56 kommuner och stadsdelar, visar att anmälningarna ökade med ca 5 % 2020 jämfört med 2019, dock med stora lokala variationer. Socialtjänsten ser generellt andra orsaker bakom ökningen än sådant som direkt kan härledas till pandemin. Under våren 2020 inkom anmälningar om frånvaro från skolan som på olika sätt relaterade till pandemin vilket var en ny typ av anmälningar. Ett mindre antal anmälningar som med direkt koppling till pandemin har särskilt berört barn i redan utsatta familjer samt barn i socioekonomiskt utsatta områden. De tre största kategorierna anmälare – polis, skola samt hälso- och sjuk och tandvård – stod tillsammans för omkring 60 % av anmälningarna.

2.4 Ökad kunskapsintensitet och förbättrad kompetensförsörjning – *Kunskaper, kompetenser och utbildning*

”Kompetenser och kunskaper utvecklas genom olika former av lärande under livets olika skeden och har ett starkt samband med människors förutsättningar för en god hälsa. För att åstadkomma en god och jämlik hälsa bör alla barn, unga och vuxna ha möjlighet att utveckla kompetenser och kunskaper samt tillgodogöra sig en god utbildning oberoende av sociala och ekonomiska förhållanden, ålder, könstillhörighet och funktionsnedsättning. Skolan är en arena som når alla barn och unga och därmed har en grundläggande roll i arbetet för en god och jämlik hälsa. God hälsa och en bra miljö i förskolan och skolan med daglig rörelse är förutsättningar för att barn och elever ska kunna utvecklas och lära sig. I skolarbetet ska de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor ska uppmärksammas.

Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är:

- en likvärdig utbildning,
- en god lärandemiljö i skolan med utgångspunkt i att skapa goda och trygga uppväxtvillkor,
- tidigt identifiera elever som behöver stödinsatser för att fullfölja utbildningen eller har andra svårigheter för att säkerställa att alla får möjlighet att nå sin fulla potential i skolan”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

De konsekvenser som Coronapandemin kan föra med sig beskrivs sammanfattningsvis som:

- Risk att studier inte tillgodogörs eller färdigställs i grundskola, gymnasieskola och högre utbildning
- Svårigheter att nå studiemål pga digital undervisning och tillgänglighet, tekniska förutsättningar
- Distansundervisning kan öka ojämlika förutsättningar, t ex för unga och vuxna med funktionsnedsättning, utlandsfödda samt kvinnor och män i socioekonomiskt utsatta situationer.

Kommentarer:

Skolverket, Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har under våren 2020 följt upp och utvärderat konsekvenserna av covid-19-pandemin för utbildningen i skolväsendet. I rapporten *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet* konstateras bl a att andelen niondeklassare som är behöriga till gymnasieskolan ökade jämfört med föregående läsår samt att fler avgångselever i gymnasieskolan tagit examen inom tre år. Frånvaron bland personal och elever i grundskolan har ökat medan frånvaron har varit lägre än normalt i gymnasieskolan. Övergången till distansutbildning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen har i huvudsak fungerat bra men för vissa elevgrupper har det fungerat sämre bl a pga svaga språkkunskaper, försvårande hemförhållanden och social oro i hemmet. Pandemin har påverkat möjligheterna att tillgodose elevers behov av extra anpassningar och särskilt stöd bl a pga frånvaro hos personal i grundskolan. Elevhälsan har fått en förstärkt roll

under covid-19-pandemin.

Redovisningen är en delrapport och uppdraget ska slutrapporteras senast den 21 maj 2021. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har ett uppdrag att följa upp konsekvenser av pandemin för yrkeshögskolan, konst och kulturutbildningar samt tolkutbildningar som ska slutredovisas senast den 1 december 2021.

Skolverket anger i en rapport *Lägesbild av situationen i Komvux med anledning av covid-19-pandemin* av situationen i Komvux med anledning av covid-19-pandemin att söktrycket har ökat framförallt till kurser på gymnasial nivå inklusive yrkesutbildning inom Komvux och att antalet studieavbrott har till stor del minskat eller varit oförändrat för yrkesutbildning inom Komvux och särskild utbildning. Cirka en fjärdedel av huvudmännen ser dock ett ökat antal studieavbrott i Komvux på grundläggande nivå, allmänna kurser på gymnasial nivå och svenska för invandrare (SFI). Huvudmännen bedriver mer distansundervisning i höst och anger vissa SFI-elever påverkas negativt av detta pga dålig tillgång till digitala verktyg och bristande internetuppkoppling i hemmet. Särskilt svårt tycks det ha det varit för elever som just har börjat sin utbildning, många har haft svårt att ta till sig av distansundervisning och lärare har behövt ställa om och skapa nya arbetssätt i undervisningen.

I en forskningsstudie från Lunds universitet som presenteras i artikel *Gymnasister mår sämre av distansundervisningen* genomförd bland 860 gymnasieelever i Lund, Malmö och Stockholm i maj 2020 redovisas att fler än hälften av deltagarna var mer oroliga och stressade än vanligt. Som orsaker till detta uppgav eleverna att de fått mer att göra samtidigt som de upplevde att de inte fått tillräcklig information, feedback och hjälp. Andra orsaker var social isolering och avsaknad av social samvaro med jämnåriga, att inte få vara i skolmiljön samt oro över närståendes hälsa. De geografiska skillnaderna var små medan flickorna var något mer oroliga än pojkarna.

Göteborgs universitet har genomfört en studie där man samlat in och analyserat 87 skriftliga redogörelser från elever vid högskoleförberedande program och yrkesprogram på gymnasieskolor över hela landet. Analysen som redovisas i artikeln *Ökad ensamhet och stress när gymnasieskolorna stängde* visar att läroprocessen ändrades med fler individuella inlämningsuppgifter istället för lärandemoment som kräver mer sociala interaktioner. Många elever påpekade att lärarna stöttade dem på olika sätt, medan andra elever som kände stor uppgivenhet. Studien visar också hur utbildningsvillkoren skiftade. Trångboddhet och dålig uppkoppling för en del, medan andra har goda förutsättningar med föräldrar som kan stötta. När det gäller den sociala situationen saknade många elever det sociala samspelet i skolan och med kompisar, att de kände oro för anhöriga i riskzon och att de kämpade med nedstämdhet och stress. En del elever tyckte att det inte var något problem att sitta hemma men det var enligt forskarna inte många.

Forste redovisar i en fokusrapport Skolgången viktig för unga med invandrabakgrund i Coronatider vilka effekter pandemin kan ha för skolgången för unga med invandrabakgrund. I rapporten uppges att närvaro i skolan liksom särskilt stöd är viktigt för de som inte går ut grundskolan med behörighet för gymnasiestudier och att den gruppen framför allt utgörs av unga som invandrat efter skolstart. Risk för avhopp från gymnasieskolan och högskolan kan öka när skolorna varit stängda. Självstudier i hemmet kan försvåras för den som saknar eget rum. Övergången till arbetsmarknaden kan försvåras och försenas för unga med invandrabakgrund, särskilt för den del av gruppen som saknar gymnasiekompetens.

I en artikel från Delmos Den svenska skolan och coronapandemin – om skolans likvärdighet och segregation skriver forskaren Björn Åstrand med fokus på elever och skola att det saknas precis information om kunskapsutvecklingen som hade behövts för att beskriva hur elevernas kunskapsinhämtning har påverkats av pandemin. När det gäller frånvaro från skolan förmedlar huvudmännen elever i utsatta områden eller med mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund och elever med migrationsbakgrund hade högre frånvaro i grundskolan. I gymnasieskolan är det samma mönster som slår igenom. Nyanlända elever, elever med mindre gynnsam socioekonomisk bakgrund och elever med migrationsbakgrund har i högre utsträckning varit frånvarande. Björn Åstrand menar att det är sannolikt att det är dessa som i högre utsträckning än andra som tappat i kunskapsinhämtning. Åstrand menar att det är troligt att unga på sikt kommer att drabbas av ekonomiska konsekvenser av pandemin, t ex i termer av arbetslöshet. Att få ett arbete kommer att se olika ut för olika grupper. Att misslyckas med sin skolgång försvårar möjligheten till arbete och vidare studier och minskar väsentligen möjligheterna till att leva ett gott liv. ”Pandemin tog konkret år från människors liv men vi måste också inse att pandemin riskerar att ta potentiella levnadsår från människor i framtiden genom dess indirekta konsekvenser”.

I en artikel från Delmos Pandemins påverkan på unga och civilsamhället – möjliga konsekvenser för segregationen skriver MUCF att vissa elevgrupper hade svårare att delta i undervisningen under våren. Särskilt drabbade var elever som tillhört gruppen unga som varken arbetar eller studerar (UVAS), unga med psykisk ohälsa, unga med funktionsnedsättning, nyanlända unga, unga med ogynnsamma hem- eller boendeförhållanden samt unga som har föräldrar med kort utbildning. Andelen unga som tillhör någon av dessa grupper är högre i områden med socioekonomiska utmaningar. Frånvaron ökade särskilt bland unga från områden med socioekonomiska utmaningar, en ogynnsam socioekonomisk bakgrund och bland nyanlända elever i gymnasiet. Lärarnas ökade sjukfrånvaro har påverkat undervisningen för unga som behöver särskilt stöd. Tidiga stödinsatser i skolan är viktiga för att hindra problem senare i livet, likaså tillgång till bra boendeförhållanden och fritidsaktiviteter. För att

inte segregationen ska öka på längre sikt behöver förebyggande insatser prioriteras parallellt med hanteringen av pandemin. Om förebyggande insatser prioriteras ner för att fokusera på de mest direkta hoten, riskerar det att öka segregationen på längre sikt.

Örebro läns bildningsförbund (ÖLBF) uppger i rapporten *Våren 2020 – en lägesbild av hur pandemin drabbat folkbildningen i Örebro län* följande effekter för länets folkhögskolor:

- Förändrade ekonomiska villkor
- Förändrad undervisning som för eleverna inneburit dels positiva, dels negativa resultat beroende på den enskildes förutsättningar
- Folkhögskolornas roll blir viktigare när arbetslösheten stiger
- Fortsatt behov kompetensförsörjning utmaning

2.5 Goda försörjningsmöjligheter – Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö, Inkomster och försörjningsmöjligheter

”Sysselsättning och ekonomisk trygghet är viktigt för hälsan, och för de allra flesta är arbete den primära källan till inkomster. För att åstadkomma en god och jämlik hälsa bör människors ges möjligheter till sysselsättning och därmed möjligheter att agera och generera resurser. Det handlar om att öka sysselsättningsgraden och minska arbetslösheten, att göra det lättare att byta arbete vid behov, en god arbetsmiljö och ett hållbart arbetsliv över hela arbetsmarknaden för den som redan har ett arbete. Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är att:

- stärka humankapitalet, genom utbildningssatsningar, för personer som saknar gymnasieutbildning,
- motverka diskriminering och minska inträdeshinder för att underlätta för särskilt utsatta grupper att ta sig in på arbetsmarknaden. För att åstadkomma förbättringar för de breda grupper som redan är på arbetsmarknaden krävs en sammanhållen arbetsmiljöpolitik med en god kompetensförsörjning, men också möjligheter till arbetsbyte inom och utanför pågående anställning och kunskap om arbete och hälsa i rehabiliteringskedjorna. Det är viktigt med kunskapsförmedling, forskning, utveckling och utbildning för att i större utsträckning nyttiggöra befintlig kunskap.”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

”Människors ekonomiska och sociala trygghet är viktiga för hälsan. För att åstadkomma en god och jämlik hälsa bör arbetet inriktas på att stärka människors egna möjligheter till sysselsättning och därmed möjligheter att agera och generera ekonomiska resurser men också på att stödja människor när deras egna ekonomiska resurser inte räcker till. Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är att:

- uppmärksamma grupper i särskilt utsatta situationer med knappa ekonomiska marginaler.”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

De konsekvenser som Coronapandemin kan föra med sig beskrivs sammanfattningsvis som:

- Sämre förutsättningar på arbetsmarknaden för redan utsatta grupper och att diskriminerande effekter riskerar att öka
- Avbrott i insatser som främjar nyanländas integration
- Risk för försämrad arbetsmiljö och otrygga arbetsvillkor
- Risk för dubbelarbete med mer ansvar för hushållsarbete för den som arbetar hemma, ojämn fördelning av hem och omsorgsarbete mellan kvinnor och män
- Ekonomisk press och oro, ökade inkomstklyftor, risk för återinträde i fattigdom

Kommentarer:

Möjligheten till arbete och sysselsättning samt ekonomisk trygghet har påverkats stort under pågående pandemi, även i Örebro län. Under våren och hösten 2020 har Region Örebro län löpande rapporterat om vilka faktiska effekter pandemin haft för näringslivet samt varsel och arbetslöshet i länet. Läs mer på hemsidan under rubriken [Coronaviruset och näringslivet i Örebro län](#)

Arbetsförmedlingen bedömer i prognosen [Utsikter för arbetsmarknaden 2020-2021](#) att arbetslösheten kommer att öka dramatiskt i landet under 2020 och att antalet inskrivna arbetslösa i början av 2021 överstiger 600 000. Långtidsarbetslösheten bedöms öka till historiskt höga nivåer. Det råder dock stor osäkerhet kring utvecklingen framöver på grund av den pågående krisen.

I en artikel från Delmos [Pandemins påverkan på unga och civilsamhället – möjliga konsekvenser för segregationen](#) skriver MUCF att pandemin har påverkat ungas utbildnings- och arbetsmarknadssituation negativt. Den ökade arbetslösheten har drabbat unga särskilt hårt, eftersom unga i högre utsträckning arbetar inom branscher, och har anställningsformer, som påverkats av pandemin. Samtidigt är det ofta lättare för unga jämfört med äldre att få ett nytt arbete. Det är också vanligare att unga väljer att börja studera. Det är alltså inte självklart att den högre arbetslösheten kommer att innebära problem för unga generellt på längre sikt. Det finns en risk att vissa grupper av unga drabbas hårt även på lång sikt av den försämrade arbetsmarknaden, t ex unga som varken arbetar eller studerar (UVAS) samt de som riskerar att utsättas för diskriminering på arbetsmarknaden.

MUCF skriver i ett pressmeddelande [Arbetslösheten bland unga ökar: ”Fler riskerar att hamna i långvarigt utanförskap”](#) att andelen unga (16–24 år) som är öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd minskade mellan 2011 och 2019, från 18,1 procent till 8,4 procent. Under 2020 ökade andelen unga arbetslösa till 11,4 procent. Andelen är större bland killar än tjejer. Andelen unga som varit utan arbete i mer än tre månader ökade mellan 2019 och 2020, från 5,1 procent till 6,3 procent. En större andel killar än tjejer har varit arbetslösa i mer än tre månader under åren 2011 till 2020. Andelen unga som gått till arbete eller utbildning efter att de deltagit i

program med aktivitetsstöd minskade mellan 2011 och 2019, från 59,3 procent till 45,1 procent. Det beror sannolikt på en rad åtgärder, bland annat har utbildningsplatserna ökat och fler unga arbetslösa börjar studera.

Socialstyrelsen har i Utvecklingen av ekonomiskt bistånd i spåren av covid-19 – faktablad 2 redovisat utvecklingen av ekonomiskt bistånd under 2020. Antalet biståndsmottagare under årets första åtta månader är fler i jämförelse med motsvarande period föregående år, dock inga större förändringar i andelen vuxna och barn. Ca två tredjedelar av biståndsmottagarna är vuxna och en tredjedel barn (personer under 18 år som bor i ett hushåll som får ekonomiskt bistånd). Den vanligaste orsaken till försörjningsproblem och behov av ekonomiskt bistånd är arbetslöshet. Antalet biståndshushåll är fler under sommarmånaderna i år i jämförelse med föregående år. Två tredjedelar av de vuxna biståndsmottagarna är utrikes födda och har minskat något, framför allt bland män, en tredjedel är inrikes födda och har ökat något. Antalet personer med ekonomiskt bistånd varierar i landet, befolkningssammansättning, arbetsmarknad och befolkningens utbildningsnivå påverkar behovet av stöd. Ensamstående kvinnor med barn är det vanligaste hushållet med ekonomiskt bistånd i förhållande till hushållstyp totalt i befolkningen. Endast sett till antalet biståndshushåll är dock det vanligaste biståndshushållet en ensamstående man utan barn. en möjlig förklaring till att ingen större ökning ses, trots en högre arbetslöshet, att det finns en viss fördröjning i tid där behov av ekonomiskt bistånd inte omedelbart uppstår vid arbetslöshet eller förändrad inkomst. Möjlighet att få ekonomiskt bistånd finns i regel först när egna tillgångar är förbrukade och andra bidrag och ersättningar som den enskilde kan ha rätt till har sökts.

I en artikel från Delmos Coronakrisen: Hur påverkas tudelningen på arbetsmarknaden? skriver forskaren Pernilla Andersson Joonä att krisen som följt i spåren av spridningen av coronaviruset har drabbat stora delar av ekonomin och arbetsmarknaden på olika sätt. Branscher som hotell och restaurang, detaljhandeln, resebranschen och bemanningsbranschen har drabbats extra hårt. Detta är också branscher som sysselsätter många unga och utrikes födda, vilket har bidragit till att arbetslösheten ökat särskilt i dessa grupper. Unga och utrikes födda är också överrepresenterade bland visstidsanställda, som är en grupp som fick lämna sina anställningar tidigt under krisen.

Folkhälsomyndigheten beskriver resultaten för en registerbaserad studie för perioden 2007-2018 Högre risk för suicid bland personer som blir sjukskrivna eller arbetslösa att personer som blev sjukskrivna, arbetslösa eller var i behov av ekonomiskt bistånd löpte högre risk att avlida i suicid jämfört med personer som var kvar i arbetslivet. Att bli sjukskriven eller förtidspensionerad innebar en nästan åtta gånger högre risk, att gå förvärvsarbete till ekonomiskt bistånd en drygt fem gånger högre risk och att gå till

arbetslöshet en tre gånger högre risk. Att börja studera innebar en marginellt ökad risk. Slutsatsen kan inte dras att det är förändringen i sig som leder till suicid eftersom det kan vara långvariga hälsobesvär eller psykosociala problem som bidragit till förändringen. I gruppen som går från förvärvsarbete till sjukskrivning eller förtidspension är det troligt att den dåliga hälsan spelar en avgörande roll både för förändringen i arbetslivet och för suicidrisken. Att börja arbeta minskar suicidrisken men är dock mindre uttalad jämfört med den riskökning som är förknippad med att förlora arbetet eller få försämrade inkomst.

Folkhälsomyndigheten visar i en rapport *Ojämlighet i psykisk hälsa i Sverige* att utbildning, inkomst och kön hör till de viktigaste faktorerna när det gäller ojämlikhet i psykisk hälsa. Sambandet mellan inkomst och psykisk hälsa går åt båda hållen och är dessutom självförstärkande; psykisk ohälsa kan leda till minskad inkomst, och minskad inkomst kan leda till psykisk ohälsa. Ojämlighet i psykiska besvär, psykiatriska diagnoser och suicid är relaterade till inkomstnivå, och skillnaden mellan olika grupper har ökat bland vuxna. Förekomsten av psykiska besvär är högre i vissa grupper, t.ex. bland icke-heterosexuella, mottagare av ekonomiskt bistånd, arbetslösa unga vuxna och ensamstående föräldrar. Personer med funktionsnedsättning är också särskilt utsatta, och bland unga har den psykiska hälsan försämrats över tid. Att leva med psykisk ohälsa är kopplat till ogynnsamma livsvillkor och negativa arbetsmarknadsutfall såsom arbetslöshet eller låg inkomst.

Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Region Stockholm, bedömer i *Coronapandemin och psykisk hälsa. En prognos om kort- och långsiktiga effekter* att det finns ökad risk för ångest och depression i befolkningen, framför allt för personer med minskad inkomst och arbetslöshet. Risken gäller sannolikt fr allt redan utsatta grupper i samhället med mer osäkra arbetsförhållanden (personer med invandrarbakgrund, låg utbildning, tidigare psykisk ohälsa).

2.6 Goda möjligheter till delaktighet och inflytande – Kontroll, inflytande och delaktighet

”Det finns tydliga socioekonomiska skillnader vad gäller grad/nivå av kontroll, inflytande och delaktighet i Sverige. För att åstadkomma en god och jämlik hälsa bör arbetet in-riktas på att främja alla individers – oavsett socioekonomisk bakgrund, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsförmåga, sexuell läggning, ålder eller geografisk hemvist – möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet. Individer och grupper som i lägre utsträckning än andra har möjlighet till kontroll, inflytande och delaktighet bör särskilt prioriteras. Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är:

- ett jämlikt deltagande i demokratiska processer,
- ett jämlikt deltagande i det civila samhället,
- arbetet för de mänskliga rättigheterna och med att motverka diskriminering och annan kränkande behandling samt frihet från hot och våld,
- sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

De konsekvenser som Coronapandemin kan föra med sig beskrivs sammanfattningsvis som:

- Tilliten till varandra ökar
- Tillit till samhällets institutioner påverkas
- Minskat deltagande i demokratiska processer, opinionsbildning samt förenings- och kulturliv
- Ökad ensamhet och social isolering, bristande stöd i vardagen
- Minskad upplevd och faktisk kontroll och möjlighet till inflytande och delaktighet
- Ojämlik tillgång till information och kunskap, ökad splittring i samhället
- Våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt sexuella övergrepp
- Färre preventiva insatser inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)

Kommentarer:

Länsstyrelserna lyfter i sina rapporter 1 (juli 2020) och 2 (oktober 2020) ”Lägesbilder och åtgärder i kommunerna för att förebygga social problematik och utsatthet med anledning av covid-19” att pandemin inneburit en ökad samverkan inom kommunerna, mellan kommun och region samt mellan kommun och ideell sektor. Många kommuner vittnar om ett starkt stöd och engagemang för riskgrupper från civilsamhället och från enskilda.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) skriver i ett pressmeddelande *Corona-krisen slår hårt mot flera organisationer: "Vi gör nu allt vi kan för att stödja civilsamhället"* att pandemin slår hårt mot civilsamhällets

organisationer och projekt, att många planerade aktiviteter inte kan genomföras och att flera organisationer är oroliga för sin ekonomi och överlevnad.

I en artikel från Delmos *Pandemins påverkan på unga och civilsamhället – möjliga konsekvenser för segregationen* skriver MUCF att pandemin påverkar civilsamhällets förutsättningar att bedriva sin verksamhet, samtidigt som behoven hos personer i en socioekonomiskt utsatt situation ökar. En möjlig konsekvens är att segregationen ökar, när fler får en svårare ekonomisk situation samtidigt som det blir svårare att aktivt delta i samhället och demokratin på grund av risken för smittspridning.

RF-SISU Örebro län har i november 2020 genomfört en undersökning bland 125 av länets idrottsföreningar om hur pågående pandemi påverkat verksamheten. Svaren visar att drygt hälften av föreningarna uppger att de påverkats negativt och att en minskning av medlemsantalet har skett i ca en fjärdedel av föreningarna. Ekonomiskt har pandemin framför allt inneburit minskade intäkter. När det gäller påverkan på verksamheten rapporterar föreningarna att det framför allt gäller tävlingar, egna arrangemang, utbildning och folkbildning samt träning. En tredjedel av föreningarna uppger att de genomfört särskilda insatser, utöver kärnverksamheten, med anledning av pandemin. Exempel på detta är information till medlemmarna om restriktioner, sociala möten, stöd till personer i riskgrupp med matinköp mm, träning utomhus.

Örebro läns bildningsförbund (ÖLBF) uppger i rapporten *Våren 2020 – en lägesbild av hur pandemin drabbat folkbildningen i Örebro län* följande effekter för länets studieförbund:

- Inställd verksamhet
- Minskade intäkter, permittering av personal, korttidsarbete
- Digital omställning som dels inneburit fortsatt verksamhet, dels negativa följder för dem med digitalt utanförskap
- oro för hur pandemin påverkar den psykiska ohälsan, framförallt för grupper som redan innan haft behov av socialt sammanhang på det sätt som folkbildningen kunnat erbjuda.

I Brottsförebyggande rådets rapport *Svaga indikationer på konsekvenser av pandemin i Brås preliminära statistik över anmälda brott i oktober 2020 jämfört med oktober förra året* visas att misshandelsbrott mot vuxna män där den vanligaste typen är misshandel av obekant, totalt sett har minskat för varje månad under perioden mars–oktober 2020, jämfört med motsvarande månader 2019. När det gäller anmälda misshandelsbrott mot kvinnor är den dominerande typen misshandel av bekant gärningsperson. Här noteras i stället en oförändrad nivå i mars och därefter ökningsar av varierad styrka. I oktober var nivån 2 procent högre än i oktober 2019. Den största

ökningen hittills var i juli 2020, till en 11 procent högre nivå än i juli 2019. BRÅ påpekar dock att det finns osäkerhetsfaktorer som påverkar tolkningen av statistiken. I rapporten redovisar BRÅ att antalet anmälda sexualbrott ökade i maj–augusti 2020 jämfört med motsvarande månader 2019, i september 2020 var nivån oförändrad och ökade sedan i oktober 2020 med 8 procent fler anmälda brott. De brottstyper som bidrog till ökningen i oktober var främst våldtäkt men även sexuellt övergrepp mot barn. Ökningarna under maj–augusti 2020 utgjordes till stor del av ett ökat antal anmälda sexualbrott mot barn, men i juni och juli även av anmälda våldtäkter mot vuxna samt anmält sexuellt ofredande. BRÅ påpekar att när man tolkar statistiken måste vara uppmärksam på att antalet anmälda sexualbrott, och i synnerhet anmälda våldtäkter, kan omfatta enstaka anmälningar med ett stort antal brott, vilket ger upphov till stora variationer i statistiken.

Jämställdhetsmyndigheten har arrangerat *Webbinarier om Covid-19 och våldsutsatthet* bland barn och vuxna under pandemin där företrädare för olika myndigheter och organisationer deltagit. Myndigheten konstaterar att det är väldigt skilda bilder som ges om våldet har ökat eller minskat beroende på vem man frågar. Myndigheten skriver också i en *artikel* att risken för mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och sexuellt våld mot barn ökar när allt fler familjer tvingas stanna hemma. Man skriver att ekonomiska konsekvenser pga pandemin kan bidra till våld mot kvinnor då den ekonomiska självständigheten minskar.

2.7 Attraktiv boende- och närmiljö – Boende och närmiljö

”Att ha tillgång till en god bostad i ett område som ger samhällsliga förutsättningar för social gemenskap bidrar till trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa. Samhällsplaneringen bör motverka segregation och exponering för skadliga miljö-faktorer. Med ett jämlik hälsaperspektiv inom samhällsplanering kan förändringar åstadkommas som påverkar människors levnadsvillkor och minskar ojämlikhet i hälsa. Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är:

- bostadsområden som är socialt hållbara, dvs. som motverkar boendesegregation och främjar trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa,
- boendemiljöer med förbättrad luftkvalitet, minskat trafikbuller och tillgång till grönsstruktur samt tillgång till en god förskole- och skolmiljö.”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

- Ökad vistelse i närliggande natur, men kan motverkas av minskad upplevd och faktisk trygghet i närmiljön
- Ökad belastning/slitage i skyddad natur
- Risk för ohälsa på grund av faktorer i inomhusmiljön (tex trångboddhet) eller närmiljön för utsatta grupper
- Risk att byggnation av nya bostäder, service och arbetstillfällen bordläggs
- Minskad tillgång till service och kollektivtrafik

- Tryggheten och den sociala gemenskapen påverkas. Tilliten inom och mellan områden kan påverkas.
- Minskade koldioxidutsläpp och luftföroreningar

Kommentarer:

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) skriver i en forskningsartikel *Därför ger natur och utemotion avkoppling i kristider* om hur vistelse i natur och utomhusmotion kan bidra till att ge återhämtning och stressreducering. Fysisk aktivitet och naturkontakt under skoldagen genererar en rad goda effekter t ex bättre koncentration, arbetsminne och studiemotivation. SLU rekommenderar också att personal på vårdboenden medvetet använder sig av kunskapen om betydelsen av grönska och naturintryck för de äldres hälsa och välbefinnande.

Göteborgs universitet genomför under hösten 2020 tillsammans med Göteborgsregionen en *kartläggning* av friluftsvanor och vistelse i naturen i Västra Götaland under Coronapandemin. Undersökningen genomförs genom en enkät riktad sig till alla som uppehåller sig i Västra Götaland, oavsett om de bor i eller utanför området.

Folkhälsomyndigheten redovisar resultaten från en europeisk litteraturöversikt *Suicid förekommer oftare i socioekonomiskt utsatta områden* att suicidalt beteende (suicid, suicidförsök, suicidtankar och självska debeteende) är vanligare, speciellt bland män, i socioekonomiskt utsatta områden. Samhälleliga faktorer som lyfts är boendestandard, allmänhetens attityder mot suicid, välfärdspolitik, möjligheter till jobb, socialt kapital och närhet till service. Forskarna rekommenderar att socioekonomiskt utsatta områden ges mer stöd för att förebygga suicid.

Forskare från Malmö universitet beskriver i en artikel *Ökad ojämlikhet i boendet i spåren av coronapandemin* från Delmos den forskning de bedriver kring ojämlikhet i boendet. De menar att ojämlikheten synliggörs genom att pandemin å ena sidan inneburit att hemmets betydelse betonas och att hemmet har fått en renässans, å andra sidan att trångboddheten har ökat i Sverige de två senaste decennierna, främst bland familjer med låga inkomster och nyanlända och att det innebär risker under en pandemi. Andelen fall av covid-19 är som högst i de mest trångbodda bostadsområdena.

I en artikel *Covid-19 och segregation – ekonomi, studier och arbetsmarknad* från Delmos, beskriver forskaren Eskil Wadensjö pandemins effekter på segregation. Han säger att det mesta pekar på att de som bor i utsatta områden påverkas mer än de flesta andra av pandemin ur ett ekonomiskt perspektiv. De förlorar troligen oftare sina arbeten och det är svårare att hitta ett nytt eller ett första arbete. De barn och ungdomar som bor i dessa områden och studerar på gymnasiet eller högskola/universitet har

troligen större svårigheter att klara av sina studier. För de som har fått lägre inkomster blir det svårare att hitta en ny bostad till kostnader som de kan klara av. Det är mycket viktigt med uppföljningar och undersökningar av pandemins effekter.

I en artikel *Boendesegregation och covid-19 i Sverige* från Delmos skriver forskaren Eva Andersson att Coronapandemin troligen inte ökar segregationen i Sverige men den tydliggör de skillnader i dödlighet och annan ojämlikhet som redan finns mellan bostadsområden med olika socioekonomisk sammansättning. Boendesegregationen bör därför uppmärksammas i samband med pandemin. Överdödligheten i covid-19 är inte särskilt skild från annan dödlighet mer än när det gäller en större risk för personer födda i andra länder. Fortsatt forskning bör därför utreda om internationella kontakter varit extra farligt under våren 2020.

I en artikel *Förlust av familjemedlemmar i covid-19 – skillnader mellan sociodemografiska grupper och områden* från Delmos skriver forskaren Maria Brandén att sex gånger så många som har dött i covid-19 har förlorat en familjemedlem i sjukdomen, och i Stockholm är låginkomsttagare, lågutbildade och individer med invandrarbakgrund överrepresenterade i denna grupp. Stadsdelar med hög andel låginkomsttagare eller utrikesfödda är särskilt drabbade. Att förlora en familjemedlem kan innebära en förlust av socialt och ekonomiskt stöd och att förlora en familjemedlem i just covid-19 antas vara extra traumatiskt.

I en artikel *Covid-19, segregation och brottslighet* från Delmos skriver forskaren Manne Gerell man ännu inte vet om pandemin kommer påverka vårt samhälle, segregation och brottslighet. Det finns en risk att pandemin på längre sikt får konsekvenser på samhällsliv och ekonomi, vilket kan spåda på segregationen. Detta kan medföra att situationen i utsatta områden förvärras.

Naturvårdsverket skriver i en artikel *Coronapandemins påverkan på koldioxidutsläppen* att restriktionerna till följd av covid-19 har inneburit stora förändringar i vårt samhälle och därmed även påverkat utsläppen av växthusgaser. Flera studier pekar på att de globala utsläppen av koldioxid kan komma att minska 4–8 procent under 2020, jämfört med utsläppen 2019. Utsläppsminskningen förväntas dock vara tillfällig.

2.8 God och jämlik hälso- och sjukvård – En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

”Det förekommer, för de flesta diagnoser, omotiverade skillnader i vårdens insatser och resultat mellan olika sociala grupper. Vården bör verka hälsofrämjande och förebyggande med ett systematiskt jämlikhetsfokus samt att behandling utgår från patientens behov och möjligheter. Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är:

- tillgänglighet som motsvarar olika behov,
- vårdmöten som är hälsofrämjande och skapar förutsättningar för jämlika insatser och resultat,
- hälsofrämjande och förebyggande arbete.”

Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik, beslutad av riksdagen i juni 2018.

- Risk att verksamhet, bl a hälsofrämjande och förebyggande arbete, prioriteras ner och trängs undan, att planerad vård och omsorg ställs in och att benägenheten att uppsöka vård och delta på folkhälsorelaterade arenor minskar
- Vissa patientgrupper blir svårare att nå
- Vård av anhöriga ökar
- Vaccinationer kan påverkas negativt
- Läkemedelsförsörjningen påverkas negativt
- Uteblivet eller försämrat individuellt stöd enligt bland annat LSS och SoL
- Ökad risk för posttraumatiska stressyndrom (PST) för patienter som vårdas inom intensivvård, men även patienter som vårdas isolerat.
- Ökad smittorisk och smittspridning pga låg inkomst, trångboddhet, rökning, låg hälsolitteracitet, hemlöshet och missbruk
- Ökad risk för allvarligt insjuknande i covid-19 pga riskfaktorer vanligare bland socioekonomiskt utsatta, socioekonomiskt utsatta söker oftare vård i ett senare skede
- Svårigheter att upprätthålla det sociala välfärdssystemet

I ett faktablad *Färre i ordinärt boende har fått insatser från socialtjänsten* redovisar Socialstyrelsen hur pandemin påverkat andelen personer som för första gången fått en hemtjänstinsats beviljad och verkställd i ordinärt boende. Resultaten visar en minskning med 45 procent bland personer 70+ mars-maj 2020 i jämförelse med motsvarande perioder 2014-2019. Minskningen syns i samtliga regioner och har varit störst i gruppen 80+. Socialstyrelsen bedömer att en orsak kan vara rädsla för att bli smittad. En annan kan vara en ökning av personer som beviljats insatser från socialtjänsten och LSS men som inte har fått ta del av insatserna inom tre månader. Från och med juni har antalet personer med hemtjänst börjat öka igen, men ligger fortfarande på lägre nivå jämfört med medelvärdet för motsvarande period 2014–2019.

Socialstyrelsen skriver i en analys *Covid-19 har påverkat vårdkontakter, operationer och väntetider* att antalet fysiska besök vid vårdcentraler har minskat avsevärt mellan

januari och april 2020. Andra typer av vårdkontakter, framför allt hembesök och digitala besök, har ökat. Besöken till specialiserade vården minskade med närmare 50 procent mellan februari och april 2020. Operationer och andra behandlingar i specialiserad vård minskade i mars och april 2020 likaså antalet operationer/åtgärder, framför allt inom ortopedi, allmän kirurgi och ögonsjukvård.

Socialstyrelsen konstaterar i en studie *Psykiatriska tillstånd och psykofarmaka under coronapandemin* att psykiatrin på många håll i stort varit tillgänglig som vanligt under pandemin med förskjutning mot digitala kontakter och telefonkontakter. Detta talar för att personer som sedan tidigare har ett psykiatriskt tillstånd och till exempel behandlas med läkemedel har fått vård och behandling vid behov under pandemin. En minskning har skett av inrapporteringen av nya fall av psykiatriska tillstånd under pandemin som även återspeglas i nya förskrivningar av exempelvis antidepressiva läkemedel. Detta beror sannolikt på att färre personer har sökt vård under pandemin samt att hälso- och sjukvården kan ha ställt färre diagnoser på grund av digital- eller telefonkontakt. I Antalet nya fall av neuropsykiatriska tillstånd som ADHD har fortsatt att öka i enlighet med tidigare utveckling. När det gäller suicidförsök har varken en ökning eller minskning skett jämfört med tidigare.

I en senare studie *Psykiatriska akutmottagningar har fortfarande färre besök men samtidigt fler inläggningar under Coronapandemin* (december 2020) beskriver Socialstyrelsen att andelen besök vid psykiatriska akutmottagningar har minskat i befolkningen under pandemin. Av de besök som skedde vid akutmottagningarna ledde fler av besöken till inskrivningar i slutenvård jämfört med tidigare år, vilket kan tyda på att de som sökt varit sjukare och att besöken inte har varit möjliga att undvika eller skjuta upp. Den specialiserade öppenvården har haft betydligt färre fysiska patientkontakter och de digitala kontakterna och telefonkontakterna har istället har fördubblats. Diagnoser som ökade relativt andra diagnoser är olika psykotiska tillstånd och emotionellt instabilt personlighetsyndrom (tidigare kallat borderline eller emotionellt instabil personlighetsstörning).

I en analys av *Effekter av covid-19 på besök i tandvården – del 2* skriver Socialstyrelsen att planerade tandvårdsbehandlingar har minskat jämfört med tidigare år. Antalet besökare minskade kraftigt i samband med pandemins utbrott, mest bland personer 70+, och något mer bland kvinnor än män. I inledningen av hösten syns fortsatt effekt av pandemin på tandvården, bland annat i ett mindre antal besökare. Regelbundna undersökningar utgör liknande andel av den utförda tandvården som föregående år. Andelen tandvårdsbesökare som hämtade ut antibiotika utskrivna av tandläkare ökade i början på pandemin, men är i början på hösten i nivå med tidigare år. Stora regionala skillnader visas i det totala antalet regelbundna undersökningar för vuxna som utförts 2020 jämfört med 2019. I flesta regioner är antalet betydligt lägre än

föregående år, och större variation i folktandvård än i privattandvård. Resultaten tyder på att det kan finnas ett uppdämt vårdbehov i vissa regioner och bland vissa patientgrupper.

Forskningsmyndigheten Forte skriver i en fokusrapport *Bortom kronologisk ålder – riskprofiler, skörhet och multisjukdom i sårbarhet för Covid-19* att biologisk ålder är ett bättre mått än kronologisk ålder när man ska bedöma både preventiva åtgärder och tidigt identifiera äldre med covid-19. Äldre ska ses som en heterogen grupp och bedömningar ska göras individuella, inte generella. Riskprofilsbedömningar baserade på biologisk ålder/hälsotillstånd möjliggör riktade insatser för prevention eller vård.

Regeringen har gett Socialstyrelsen *Uppdrag om kartläggning av konsekvenser för daglig verksamhet med anledning av sjukdomen covid -19* att kartlägga och analysera hur pågående pandemi har påverkat möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar att få tillgång till och delta i daglig verksamhet och andra kommunala insatser enligt lagen om stöd och service (LSS). Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2021.

Tidskriften Äldre i centrum skriver i ett *nyhetsmeddelande* att Forskningsrådet Formas beviljat omvårdnadsforskare vid Luleå tekniska universitet medel till ett ettårigt projekt där man ska studera hur covid-19 har påverkat vardagen för personer med demens i Norrbotten.

Källor

Arbetsförmedlingen

[Utsikter för arbetsmarknaden 2020-2021](#)

Barnens rätt i samhället (BRIS)

[Många barn nedstämnda i sommar](#)

[Fler samtal än någonsin till Bris under julen](#)

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

[Svaga indikationer på konsekvenser av pandemin i Brås preliminära statistik över anmälda brott i oktober 2020 jämfört med oktober förra året](#)

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

[Ingen ökad alkoholkonsumtion i Sverige under coronapandemin](#)

[Coronakommissionen](#)

Delegationen mot segregation (Delmos)

[Artikelserie Segregation och covid-19](#)

Folkhälsomyndigheten

[Covid-19-pandemins tänkbara konsekvenser på folkhälsan](#)

[Påverkar covid-19-pandemin befolkningens psykiska hälsa?](#)

[Konsekvenser för personer 70 år och äldre av smittskyddsåtgärder mot covid-19](#)

[Undersökning om hur covid-19 påverkat befolkningens hälsa och spel om pengar](#)

[Högre risk för suicid bland personer som blir sjukskrivna eller arbetslösa](#)

[Ojämlighet i psykisk hälsa i Sverige](#)

Forte

[Skolgången viktig för unga med invandrarbakgrund i Coronatider](#)

[Bortom kronologisk ålder – riskprofiler, skörhet och multisyjukdom i sårbarhet för Covid-19](#)

Föreningen för familjecentralers främjande (FFFF)

[Samhällseffekter av Corona-pandemin – psykisk hälsa bland unga](#)

Göteborgs universitet

[Ökat välbefinnande hos äldre trots pandemin](#)

[Ökad ensamhet och stress när gymnasieskolorna stängde ned](#)

[Kartläggning av friluftsvanor och vistelse i naturen i Västra Götaland under Coronapandemin](#)

Högskolan Gävle

[Coronastrategin var en strategi för en homogen befolkning](#)

Högskolan Väst

[COVIDung – Ungdomars psykiska \(o\)hälsa i tider av kris](#)

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)

[Barn och unga under coronapandemin](#)

[Jämlikhetskommissionen](#)

Jämställdhetsmyndigheten
Webbinarier om Covid-19 och våldsutsatthet
Kommissionen för jämlik hälsa

Lunds universitet
Gymnasister mår sämre av distansundervisningen

Läkartidningen
I en utdragen pandemi är fysisk aktivitet viktigare än någonsin

Länsstyrelsen Halland
Konsekvensanalys av COVID-19 för barn samt hur barnperspektivet efterlevs i hanteringen av COVID-19

Länsstyrelserna
Covid-19:s påverkan på samhällets skyddsvärden. Delrapport 1: Faktisk påverkan och bedömd påverkan på kort sikt.
Lägesbilder och åtgärder i kommunerna för att förebygga social problematik och utsatthet med anledning av covid-19. Rapport 1 och Rapport 2.

Malmö universitet
Röster från en stängd idrottsvärld

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
Arbetslösheten bland unga ökar: "Fler riskerar att hamna i långvarigt utanförskap efter coronakrisen"
Corona-krisen slår hårt mot flera organisationer: "Vi gör nu allt vi kan för att stödja civilsamhället"

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Uppdrag att analysera konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg

Naturvårdsverket
Coronapandemins påverkan på koldioxidutsläppen

Region Stockholm, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin CES
Rapportserie om pandemins potentiella effekter på hälsan i befolkningen.

Region Örebro län
Coronaviruset och näringslivet i Örebro län
Tillväxt och hållbar utveckling i Örebro län Regional utvecklingsstrategi 2018–2030

Riksdagen
Prop. 2017/18:249. God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik

Riksförbundet Attention
Rutinerna slås sönder och plötsligt står vi helt utan stöd

Rädda Barnen
Covid-19 (Corona) – regionala konsekvensbeskrivningar

SCB

Lämna ingen utanför. Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige

Skolverket

Lägesbild av situationen i Komvux med anledning av covid-19-pandemin

Skolverket, Skolinspektionen och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)

Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet

Sveriges kommuner och regioner (SKR)

Sammanställning av konsekvensmatris process med kommuner och regioner kring konsekvenser av Covid-19 för hälsan i befolkningen. Arbetsmaterial 2020-06-15

Barnkonsekvensanalys Barnets rättigheter kopplat till covid-19-pandemin

Ekonomirapporten oktober 2020

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)

Därför ger natur och utemotion avkoppling i kristider

Socialstyrelsen

Effekter av covid-19 på anmälningar gällande barn till socialtjänsten

Utvecklingen av ekonomiskt bistånd i spåren av covid-19 – faktablad 2

Färre i ordinärt boende har fått insatser från socialtjänsten

Covid-19 har påverkat vårdkontakter, operationer och väntetider

Psykiatriska tillstånd och psykofarmaka under coronapandemin

Psykiatriska akutmottagningar har fortfarande färre besök men samtidigt fler inläggningar under Coronapandemin

Effekter av covid-19 på besök i tandvården – del 2

Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum

Levnadsvanor under coronapandemin bland personer 70 år och äldre

Stockholms universitet

A population-based cohort study of socio-demographic risk factors for COVID-19 deaths in Sweden

Unicef Sverige

Kartläggning kring hur barns vardag påverkas av Coronapandemin

Uppsala universitet

Ökad mental ohälsa under pandemin

Barn och ungas röster om Corona

Örebro läns bildningsförbund (ÖLBF)

Våren 2020 – en lägesbild av hur pandemin drabbat folkbildningen i Örebro län